

Azərbaycan ədəbiyyatının XX əsr poeziyasında özünəməxsus üslubu, bənzərsiz lirik təfəkkürü və xalq danışq dilinə yaxın bədii ifadə imkanları ilə seçilən Hüseyin Arif milli söz sənətində unudulmaz şəxsiyyətlərdəndir. O, poeziyanı mürəkkəb simvolların deyil, xalqın gündəlik danışq və düşüncə tərzinin daşıyıcısına çevirməyi bacaran sənətkarlardandır. Hüseyin Arifin yaradıcılığında milli poetik ənənələr müasir yanaşmalarla vəhdət təşkil edir. Şeirləri üslub baxımından aydın və axıcıdır, həm də dərin mənəvi-estetik məzmun daşıyır. Xalq ruhuna yaxın olan bu poeziya öz ifadə gücünü səmimiyyətdən, təbiilikdən və böyük həyat müşahidəsindən alır. Hüseyin Arifin yaradıcılığına xas olan əsas cəhətlərdən biri də onun sair mövqeyinin zamanla ayaqlaşması, ictimai-sosial proseslərə duyğulu yanaşması və milli mənəviyyatı poetik dəyərlərlə ifadə etməsidir. Onun poeziyası həm ədəbi-estetik baxımdan, həm də sosial-fəlsəfi məzmununa görə araşdırılmalı və öyrənilməli nümunələr sırasındadır. Şairin poeziyası janr cəhətindən zəngin, ideya və milli ruh baxımından dərin köklərə bağlıdır. O, bir tərəfdən xalq şeirinin ənənələrinə sadıq qalmış, digər tərəfdən çağdaş düşüncə tərzini öz poetik sistemi ilə üzvi şəkildə birləşdirmişdir. Onun əsərlərində vətən sevgisi, xalqın zəhməti və taleyi, ağrı və həsrət, sevgi və məhəbbət, torpaq və təbiət, bəşəri duyğular əsas yer tutur. Hüseyin Arif sözün əsl mənasında "xalq şairi" idi, çünki əsərləri xalqın ruhuna toxunurdu.

Nisgili yumorla bəzəyən xalq şairi Hüseyin Aziz

Hüseynzadə Hüseyin Camal oğlu 1924-cü il iyunun 15-də Ağstafa rayonunun qədim tarixə malik Yenigün kəndində dünyaya göz açmışdır. Hələ gənc yaşlarından elmə və ədəbiyyata olan marağı gənc Hüseyini pedaqoji və filoloji istiqamətlərə yönəltmiş, 1937-1940-ci illerdə Bakı Pedagoji Məktəbində, 1946-1951-ci illerdə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində ali təhsil almışdır. Bu təhsil mərhələləri onun düşüncə dünyasının formallaşmasında və gələcək ədəbi fəaliyyətində mühüm rol oynamışdır. Yalnız ədəbi yaradıcılığı ile deyil, həm də ictimai və mədəni sahələrdəki fəaliyyəti ilə seçilən Hüseyin Arif müxtəlif dövrlərdə bir sira məsul və nüfuzlu vəzifələrdə çalışmışdır. O, Azərbaycanın Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətində şöbə müdürü, "Azərnəşr" nəşriyyatının Bədii Ədəbiyyat Redaksiyasında böyük redaktor, "Gənclik" nəşriyyatında bədii ədəbiyyat redaksiyasının müdürü vəzifələrində işləmiş, eyni zamanda Azərbaycan Aşıqlar Birliyinə sədrlik etmişdir. Yaradıcılıqla yanaşı, dramaturgiya sahəsində də özünü sınayan müəllifin librettosu əsasında yazılmış "Azad" əsəri M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında tamaşa yoxulmuşdur. 1974-cü ildə "Yolda" poeması əsasında qələmə aldığı eyniadlı pyes M.Qorki adına Gənc Tamaşacılar Teatrının səhnəsində nümayiş etdirilmişdir. Şairin poetik əsərində xüsusi yer tutan "Dağ kəndi" poeması isə 1971-ci ildə "Qızıl oraq" mükafatına

layiq görülmüş, onun bədii gücünü və ictimai duyarlılığını təsdiqləyən əsərlərdən biri kimi dəyərləndirilmişdir. Hüseyin Arifin əsərləri yalnız Azərbaycan oxucuları üçün deyil, həm də müxtəlif ölkələrin ədəbiyyat-sevərləri üçün dəyərlidir. Onun şeirləri keçmiş SSRİ məkanında və bir sıra xarici ölkələrdə müxtəlif dillərə tərcümə olunmuş, bir çoxuna musiqi bəstələnmişdir. Bu isə şairin poeziyasının musiqi ilə qovuşacaq qədər ahəngdar və emosional gücə malik olduğunu göstərir. 1976-cı ildə Yuqoslaviyanın Sarayevə şəhərində keçirilən Beynəlxalq Poeziya Günlərində, 1979-cu ildə isə Liviyada təşkil olunan SSRİ Günlərində iştirak edən Hüseyin Arif türk poeziyasının səsi kimi tanınmışdır. Onun şeirləri poeziya sərhədlərini aşaraq, millətlərarası ədəbi mühitdə də reğbetlə qarşılıqlı olmuşdur. Dövrünün sərt ideoloji çərçivələrinə baxmayaraq, Hüseyin Arif nə düşüncəsində, nə də yaradıcılığında qadağalara boyun əyməmişdi. Azad təbəti, sərbəst düşüncəsi və torpağa dərin sevgisi, sovet ideologiyasının qəliblərinə sığmayacaq qədər sərbəst idi. Ideoloji təzyiqlərin hökm sürdüyü bir dövrdə, məhz öz poetik dünyasına sadıq qalaraq yaşayın Hüseyin Arif şair azadlığını sözün həqiqi mənasında qoruyan nadir ədiblərdən olmuşdur. Ədəbi cameonin ağsaqqalı kimi tanınan ədibə 1989-cu ildə Azərbaycan SSRİ xalq şairi adı verilmiş, 1991-ci ildə isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Ağsaqqallar Şurasının üzvü seçilmişdir.

Şairin obrazi yalnız sözlə deyil, həm də canlı nitqi, məclislərdəki iştirakı ilə də yaddaşlara hopmuşdur. Hüseyin Arifin səfər etdiyi bölgələrdə, tədbir və ədəbi məclislərdə söylədiyi yumorlu və

həyatılıyi ilə seçilən səhbətlər, bənzərsiz lətifələr hələ sağlığında ikən xalq arasında dillər əzbəri olmuşdur. Lətifələr həm də onun xalqla olan doğmalığının, müşahidə gücünün və müdrik yumorunu canlı sübütudur.

Ədibin şəxsi hayatı da bir çoxları üçün maraqlıdır. Hüseyin Arif gənclik illərində Aşıq Mirzənin qızına dərin sevgi bəsleyir, lakin eşqinin sonu iztirabla bitir və aşıqlar bir-birinə qovuşa bilmir. İllər sonra şair Məleykə adlı xanımla ailə qurur və bu izdivacdan üç övladı - Arif, Zöhrə və Səhər dünyaya gelir. Maraqlıdır ki, övladları ona "ata" yox, səmimi və zarafatlı bir tonda "Söyüñ qağı" deyə müraciət edirlermiş. Zahiren gülərüz siması olan şairin həyatında ağır dərd və faciələr yaşayır. Ömrünün sonuna qədər onu içdən-içə yandıran ən böyük itki, tək oğlu Arifin 21 yaşında baş verən avtomobil qəzasında faciəvi ölümü idi. Bu itki Hüseyin Arifin mənəvi dünyasını alt-üst etmiş, yaradıcılığında da kəskin dönüş yaratmışdır. Oğlunun itkisini dərin kəderlə qarışlayan şair bundan sonra imzasını dəyişərək "Hüseyin Arif" kimi təqdim etmişdir. Xalq artisti Habil Əliyev xatirələrində yazdı: "Oğlu rəhmətə gedəndə yasa getdim, mağarda üz-üzə geldik, bilmədim, nə deyəm. Adamın bir oğlu var, o da dünyasını dəyişib, nə deyəsən, necə təselli verəsən? Hüseyin əlli-rimdən yapışdı və qəhərdən boğula-boğula dedi: Habil, indiyəcən sənə qulaq asanda ağılayırdım, bəs indi neyleyəcəm?" Hüseyin Arifin lətifələri insanları güldürür, dərdi özünü ağladır. Hətta ovçuqla bağlı bir şeirində ağır itkinin əzabını obrazlı şəkildə ifadə edərək belə bir misra ilə fikrini tamamlamışdır: "Bu qan səni tutasıydı, tutdu da...". Ədəbiyyat mühitində Hüseyin Arifi məşhurlaşdırıran, onu lətifələr dünyasında əfsanələşdirən yaziçi və publisist Rəfiq Zəka Xəndan olmuşdur. Güclü humor hissine malik Rəfiq Zəka Hüseyin Arif haqqında dolaşan bir çox əhvalatın müəllifi idi. Deyilənə görə, Rəfiq Zəkanın atası, tanınmış ədib və alim Cəfər Xəndan Hüseyin Arifin həm müəllimi, həm də ailəvi dostu idi. Hüseyin Arif yaradıcılığının fərqli cəhəti o idi, şair qələmə ilə dərdi gülüşə çevire bilirdi. Deyilənlərə görə, Hüseyin Arifin yaşadığı evin yuxarı mərtəbəsindəki qonşuların su xətti problemi səbəbindən onun otaqlarından biri tez-tez damırırmış. Dəfələrlə edilən xəbərdarlıqlara baxmayaraq, məsələ öz həlli ni tapmadığından, bir gün Ağstafadan gəlmiş qonağına həmin otağı göstərərək yumorla demişdi: "Gəl-gəl, bura çox mənzərəlidir, elə bil Qazaxın Damcılı bulağıdır". Bu, onun həyat fəlsəfəsinin bir parçası dərdi yumorla bəzəyərək güclü qalmaq bacarığı idi.

Hüseyin Arif ömrünün son səhifəsini 1992-ci il sentyabrın 14-də Bakıda əldə etdi. Ancaq onun həyat kitabı doğma torpağında, dünyaya göz açdığı Ağstafanın Yenigün kəndində bağlandı. Şair sağ iken yazdı:

*Eniş gözəl, yoxuş gözəl, düz gözəl,
Nə arandan, nə yaylaqdan doymuşam.
Sinə gözəl, səhbət gözəl, söz gözəl,
Nə qələmdən, nə varaqdan doymuşam.*

Öz kəndində dəfn olunan Hüseyin Arif xalqın yaddaşında əbədi yaşayır.